

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ГРЕЧИН ІРИНА МИХАЙЛІВНА

УДК 37.09 (430)

**ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
ДО ВИКОНАННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ОБОВ'ЯЗКІВ
У НІМЕЧЧИНІ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України
КРАВЕЦЬ Володимир Петрович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка, ректор.

Офіційні опоненти: доктор психологічних наук, професор
ГОВОРУН Тамара Василівна,
Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН
України, лабораторія соціальної психології,
головний науковий співробітник;

кандидат педагогічних наук
ЛЕВЧИК Наталія Стефанівна,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
асистент кафедри практики англійської мови
та методики її викладання.

Захист відбудеться 21 вересня 2012 р. о 10.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 17 серпня 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. В умовах глобалізаційних трансформацій ХХІ століття, визнаного ООН «сторіччям» батьківства», особливої значущості набувають проблеми культурогенези родинного виховання, статевої соціалізації дітей, виявлення стратегій і тактик сімейної та гендерної державної політики, що зумовлює інтерес педагогічної науки до вивчення найкращих виховних практик підготовки молодого покоління до відповідального виконання у майбутньому батьківських функцій.

Злободенність цього питання зумовлена насамперед кризою в індивідуальній та соціальній площині сучасної сім'ї як важливого інституту соціалізації особистості (збільшення кількості розлучень та неповних сімей, громадянських шлюбів, зменшення народжуваності, виховання дітей самотніми матерями, нестача любові і чуйності у батьківсько-дитячих стосунках тощо). Окрім того дорослі часто не враховують особливості дитячої психіки, мають неадекватні очікування щодо власних дітей, що породжує агресію і жорстокість у ставленні до них, нерозвиненість навичок побудови доброзичливих взаємовідносин. Все це загалом спричинює напруження і стресові ситуації в сім'ї і призводить до педагогічної занедбаності дітей. Особливо гостро постає проблема ранньої вагітності неповнолітніх. Згідно зі статистичними даними Міністерства охорони здоров'я України щорічно близько 50 тисяч дівчат стають матерями у віці від 15 до 19 років, а 8 тисяч – переривають вагітність. Зазначені факти викликають необхідність вирішення питань щодо формування готовності молоді до усвідомленого виконання батьківських обов'язків, які у вітчизняній школі ще неналежно розв'язані; зумовлюють потребу звернення до кращих зразків освітньо-виховних практик зарубіжного досвіду з батьківства, зокрема ФРН. Ця держава наприкінці ХХ ст. визначила проблеми сім'ї, родинного виховання дітей пріоритетними та важливими для подальшого розвитку суспільства. Позитивний досвід німецької педагогіки зі ставлення до батьківства та підготовки до нього молоді може бути творчо використаний на національному ґрунті. Він є важливим чинником вдосконалення та зміцнення інституту української сім'ї, його виховного потенціалу, підвищення інтересу суспільства до етики батьківської культури як гостроактуальної проблеми сьогодення в умовах євроінтеграційних процесів.

Упродовж останніх десятиріч активізувалися науково-педагогічні дослідження гендерного та статевого виховання учнівської молоді, складовою яких є формування в школярів відповідального ставлення до виконання в майбутньому батьківських ролей. Проблема розвитку культури батьківства/материнства відображена у працях українських та російських учених (М. Алексеєва, І. Братусь, Л. Буніна, Т. Говорун, Н. Гусак, Т. Демченко, І. Зверева, О. Кізь, О. Кікінежди, І. Кон, В. Костів, В. Кравець, Д. Луцик, Р. Овчарова, В. Постовий, Т. Титаренко, Г. Філіппова, Г. Фінчук та ін.). Психологічні та психолого-педагогічні аспекти усвідомленого батьківства є предметом наукових розвідок В. Кравця. Підготовка юнаків-старшокласників до виконання соціальних ролей

чоловіка та батька стала предметом досліджень Н. Гусак. Питання розвитку моральних основ сімейного життя вивчалися Т. Алексеєнко, М. Вовчик-Блакитною, Т. Кравченко, Л. Яценко. Теоретико-практичні засади просвіти учнівської молоді у сфері статевого виховання відображенні у працях Ю. Бжинської, О. Василенко, В. Васютинського, О. Главацької, Т. Говорун, О. Кікінежді, Г. Корчової.

Окремі аспекти підготовки молоді до виконання батьківських обов'язків у зарубіжних країнах висвітлені в дослідженнях Я. Бельмаз (моральне виховання підлітків у загальноосвітніх школах США); І. Даценко (дошлюбна підготовка учнівської молоді у Польщі); О. Демченко (сімейне виховання у Великій Британії); М. Зубілевич (гендерне виховання у Великій Британії); Н. Левчик (підготовка учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у США й Великій Британії); М. Самарець (статеве виховання дітей та молоді в США); Г. Фінчук (теорія і практика сімейного виховання в зарубіжній педагогіці); Л. Яворської (підготовка молоді до сімейного життя в США) тощо. Гендерне та статеве виховання у ФРН досліджували Л. Ковальчук (гендерне виховання учнівської молоді в Німеччині) та Т. Паничок (статеве виховання учнівської молоді в Німеччині).

Феномену материнства та батьківства як соціального та психолого-педагогічного явища присвячені праці німецьких учених: Г. Віганда (G. Wiegand), Б. Каліцкі (B. Kalicki), Н. Клюге (N. Kluge), В. Е. Фтенакіса (Wassilios E. Fthenakis) та ін. Проблема підготовки учнівської молоді до відповідального батьківства вивчалася в таких напрямках: теоретичні засади підготовки – К. Еченберг (R. Etschenberg) та М. Р. Текстор (Martin R. Textor); готовність дівчат з неповних сімей до материнства – Е. Сандер (E. Sander); гендерні аспекти поєднання кар'єри та материнства – Л. В. Гоффман (L. Wl. Hoffman); культура міжстатевих взаємин – К. Боррманн (K. Borgmann); специфіка та структура німецької системи підготовки молодого покоління до виконання батьківських обов'язків – А. Гопф (A. Hopf), П. Мільгоффер (P. Milhoffer); розробка моніторингу шкільних навчальних програм – М. Гемпель (M. Hempel), А. Гільгерс (A. Hilgers) та Ц. Шірсмманн (C. Schiersmann).

Проте, як засвідчує аналіз наукових джерел, незважаючи на підвищення інтересу українських та німецьких учених до питань шлюбу, сім'ї та батьківства, проблема формування готовності учнів до виконання батьківських обов'язків у ФРН не стала предметом цілісного педагогічного дослідження. Враховуючи назрілу необхідність розробки національної концепції підготовки молоді до батьківства та відсутність в Україні системного аналізу досвіду Німеччини з окресленої проблеми, обрано тему дисертації: **«Підготовка учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у Німеччині».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах двох державних замовлень Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України Тернопільському національному педагогічному університету імені Володимира Гнатюка з тем:

«Гендерна освіта та виховання: перспективи розвитку» (№ 0106U002384) та «Гендерні компетенції в освітньо-професійному зростанні молоді» (№ 0109U002308). Тему наукового дослідження затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 2 від 24. 02. 2009 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 5 від 24. 05. 2011 р.).

Об'єкт дослідження – підготовка учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків як складова теорії і методики виховання.

Предмет дослідження – зміст та організація підготовки учнівської молоді у школах та позашкільних установах Німеччини до виконання батьківських обов'язків.

Мета дослідження – з'ясувати особливості змісту та організації підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у шкільній та позашкільній практиці Німеччини та визначити можливості використання ідей позитивного зарубіжного досвіду в освітній системі України.

Реалізація мети передбачає виконання таких **завдань дослідження**:

1. На основі аналізу науково-педагогічної літератури розкрити генезу німецької системи підготовки учнівства до виконання батьківських обов'язків.
2. Охарактеризувати сучасний стан та специфіку змісту шкільної й позашкільної підготовки до батьківства у Німеччині.
3. Конкретизувати інноваційні технології формування готовності учнівської молоді до виконання батьківських ролей.
4. Виокремити позитивні ідеї німецького досвіду підготовки учнівської молоді до батьківства та визначити перспективи їх реалізації у національних загальноосвітніх закладах.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять принципи науковості, об'єктивності, наочності, цілісності та системності виховання, єдності педагогічної теорії і навчально-виховної практики у формуванні моральної та гуманної особистості, зв'язку навчання з життям, врахування вікових та індивідуальних особливостей школярів; ідеї особистісно-орієнтованого та компетентнісного виховання, всебічного та гармонійного розвитку учнівської молоді (адаптованість до рівнів та особливостей розвитку й підготовки вихованців); історичний, логіко-гносеологічний, структурно-функціональний підходи до вивчення освітніх явищ; ключові положення вітчизняних і німецьких науковців щодо формування готовності учнів до майбутнього батьківства (М. Гемпель, А. Гільгерс, Б. Каліцкі, Н. Клюге, А. Макаренко, В. Сухомлинський, М. Текстор, В. Фтенакіс); нормативні документи Німеччини з питань освіти й виховання, фундаментальні наукові праці з проблем підготовки до батьківства учнівської молоді.

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань було використано комплекс таких **методів дослідження**: *теоретичний розгляд наукових джерел* (психолого-педагогічної,

філософської та соціологічної літератури) для з'ясування змістового наповнення понять «батьківські обов'язки», «усвідомлене та відповідальне батьківство»; *ретроспективний аналіз* для виявлення соціально-економічних, ідеологічних, культурних чинників та етапів становлення системи підготовки молоді Німеччини до виконання батьківських обов'язків; *інтерпретаційно-аналітичний метод*, за допомогою якого здійснено концептуальний аналіз джерел щодо основних напрямків, змісту, технологій та інституційних особливостей німецької системи шкільної підготовки до батьківства; *узагальнення педагогічного досвіду* в сфері батьківства та офіційних статистичних даних державних та громадських організацій Німеччини; *порівняльний аналіз* німецької та української системи підготовки з батьківства для виокремлення позитивних ідей німецького досвіду.

Джерельна база дослідження містить нормативні-методичні документи Міністерства освіти Німеччини (Richtlinien der Kultusministerkonferenz), регіональні навчальні програми окремих федеральних земель (Richtlinien und Lehrpläne der einzelnen Bundesländer), рекомендації конференції міністрів культури (Empfehlungen der Kultusministerkonferenz) щодо програм німецьких шкільних курсів та центрів соціальних служб для молоді, молодіжних центрів з підготовки молоді до батьківства; матеріали зарубіжних та вітчизняних періодичних видань, праці німецьких науковців та педагогів з досліджуваної проблеми, інформація з соціальної мережі Інтернет.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що вперше:

- *здійснено* компаративістичне дослідження крізь призму фамілієцентризму проблеми підготовки учнівської молоді до батьківства у Німеччині, якій притаманний системний і концентричний підхід, різновекторний та різнорівневий характер, партнерство школи з сім'єю та позашкільними установами (благодійними фондами, релігійними організаціями, центрами соціальних служб для молоді);

- *з'ясовано* особливості змісту та організації підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у Німеччині (багатокомпонентність, модульність, міждисциплінарність шкільних навчальних програм з батьківства; статевопросвітницька робота у дошкільних навчальних закладах, орієнтація на державні освітні стандарти, ліцензування курсів з батьківства, розробка спеціальних програм для дітей з особливими потребами);

- *виокремлено* основні періоди генези підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у Німеччині: зародження (XVIII –XIX ст.), реформування (поч. XX ст. – 1933 р.), розвитку (1934 – 1945 рр.), трансформації (1946 – 1989 рр.), модернізації (кінець XX – поч. XXI ст.), уточнено їх провідні тенденції;

- *конкретизовано* інноваційні освітні технології формування готовності учнів до виконання батьківських ролей: медіа-технології (комп'ютерні та відео ігри, телекомунікаційні засоби), відеоінформаційні (дистанційне навчання, спеціалізовані веб-сайти, форуми, конференції у мережі

Інтернет), інтерактивні (імітаційні та рольові ігри, тренінги, прогнозування, «мозковий штурм», вирішення конфліктних ситуацій) та проектні технології.

Подальшого розвитку набули перспективні напрями реалізації німецького досвіду підготовки учнів до батьківства в освітньому просторі України (ознайомлення з основами перинатальної педагогіки та психології, формування соціально-комунікативних умінь для конструктивної батьківсько-дитячої взаємодії, використання друкованих ЗМІ у формуванні особистості майбутнього батька чи матері, активізація участі батьків до занять з курсу батьківства).

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що отримані результати, висновки і рекомендації дають змогу вдосконалювати зміст, форми та методи навчально-виховного процесу у вітчизняних загальноосвітніх закладах. Розроблені навчальні плани та програми, лекційні курси, спецкурси, спецсемінари з гендерного та статевого виховання, підготовки до сімейного життя, підручники та посібники, навчально-методична література з історії та теорії педагогіки, порівняльної педагогіки доцільно використовувати в інститутах післядипломної педагогічної освіти. Дані про особливості організації підготовки до батьківства є корисними фахівцям, які працюють із сім'єю (педагогам, психологам, соціальним працівникам), у Центрах соціальних служб для молоді, громадських організаціях, школах батьківства і материнства.

Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 9 від 22.03.2012 р.), Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Григорія Сковороди (довідка № 977/1 від 03.11.2011 р.), Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 184 від 06.03.2012 р.), у практику діяльності Управління сім'ї та молоді Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка № 114/01-11 від 03.03.2012 р.), Одеської громадської організації «Центр молодіжних жіночих ініціатив» (довідка № 22/1/12 від 22.02.2012 р.).

Особистим внеском дисертанта у монографії «Людина і світова глобалізація: перспективи та межі розвитку» є написання розділу «Батьківство у Німеччині: соціокультурний аспект»; у збірці рекомендацій «Гендерні стандарти сучасної освіти» (Частина I) у співавторстві з О. Кікінежді, Н. Будій, О. Тимчишин та ін. написано розділ «Рекомендації щодо впровадження гендерних підходів у систему дошкільної та початкової освіти України». У статтях, опублікованих у співавторстві з Л. Ковальчук [9; 11], особистим внеском здобувача є висвітлення гендерних аспектів виховання учнівської молоді у школах Німеччини.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні положення та результати дисертації висвітлювалися в доповідях та виступах на науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Гендер. Екологія, Здоров'я» (Харків, 2008 р.); «Жінка в науці і освіті» (Київ, 2008 р.); «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи» в Internet-форматі (Київ, 2010 р.); «Гендерна освіта

– ресурс розвитку паритетної демократії» (Тернопіль, 2011 р.); «Духовність у становленні та розвитку особистості» (Тернопіль, 2011 р.); «Жінка в науці і освіті: минуле, сучасність, майбутнє» (Київ, 2011 р.); «Соціалізація особистості в умовах системних змін: теоретичні та прикладні проблеми» (Київ, 2012 р.); *всеросійській* – «Гендерна освіта у підготовці вчителя» (Томськ, 2008 р.); *всеукраїнських* – «Гендер і молодь: європейські виклики» (Тернопіль, 2009 р.); «Гендерні проблеми в умовах глобалізації: українські реалії та перспективи» (Тернопіль, 2010 р.); «Сучасні проблеми професійної підготовки майбутнього фахівця: інноваційний досвід і перспективи» (Переяслав-Хмельницький, 2010 р.); «Соціально-правовий захист материнства та дитинства: проблеми, пошуки» (Миколаїв, 2010 р.); «Психолого-педагогічні основи формування професійної компетентності майбутніх учителів» (Кривий Ріг, 2010 р.); «Дні Науки ФСП – 2011», (Київ, 2011 р. в НГУУ «КПШ»); «Актуальні проблеми сучасної медичної психології» (Київ, 2011 р.); «Гендерна освіта в Україні: світоглядні та праксеологічні аспекти реалізації» (Дніпропетровськ, 2011 р.); засіданнях кафедри педагогіки та гендерної рівності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 17 праць (4 виконані у співавторстві), 6 – у фахових виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (305 найменувань, із них 246 – іноземною мовою) та 15 додатків. Робота містить 5 таблиць, 4 рисунки та 1 схему. Загальний обсяг дисертації становить 275 сторінки, основний зміст викладено на 168 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, з'ясовано ступінь його наукового розроблення й зв'язок з науковими програмами та планами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, дослідницькі методи; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, подано інформацію про апробацію та впровадження її результатів.

У першому розділі – **«Підготовка учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків як соціально-педагогічна проблема»** – проаналізовано сучасний стан розробленості досліджуваної проблеми у соціально-педагогічному вимірі, визначено теоретико-методологічні аспекти проблеми підготовки учнівської молоді до усвідомленого батьківства у Німеччині, висвітлено основні зарубіжні педагогічні концепції з батьківства/материнства, здійснено історичну ретроспективу становлення системи підготовки до батьківства учнівської молоді Німеччини, розкрито її зміст крізь призму сімейної, соціальної та гендерної державної політики Німеччини.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дав змогу виявити основні теоретичні підходи до феномена батьківства/материнства у Німеччині з позиції різних концепцій, а саме: біологічних (психоаналіз, неопсихоаналіз) та соціальних (марксизм, соціальний конструктивізм, фемінізм);

конкретизувати понятійно-термінологічний апарат у взаємозв'язку категорій «батьківство/материнство», «відповідальність/усвідомленість» як засадничих у дослідженні проблеми підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків – важливої складової загальної системи виховання підростаючого покоління.

На основі вивчення і узагальнення психолого-педагогічних розвідок з'ясовано, що батьківство/материнство більшістю зарубіжних та вітчизняних учених (Т. Говорун, І. Кон, В. Кравець, Р. Овчарова, Г. Пайтц, Г. Філіппова, В. Фтенакіс та ін.) характеризується як базове життєве призначення кожної людини, її значуща соціально-психологічна функція. Німецькі вчені (Т. Вінерс, Л. Гоффман, Б. Каліцкі, М. Текстор, К. Штарке) під батьківством/материнством розуміють інтегральну сукупність соціальних та індивідуальних характеристик особистості, що пронизує всю життєдіяльність людини. Отже, комплексність, багатокomпонентність та соціальна детермінованість батьківства є його основними характеристиками. У структурі батьківства/материнства виокремлюють такі елементи: ціннісні орієнтації подружжя; батьківські установки й очікування; батьківське ставлення; батьківські почуття; батьківські позиції; батьківська відповідальність; стиль сімейного виховання.

Феномен батьківства/материнства німецькі науковці вивчають у взаємозв'язку з такими поняттями, як відповідальність, усвідомленість, компетентність. Виявлена термінологічна відмінність у вживанні понять «батьківство»/«материнство» у німецькій та українській мові.

Теоретичний аналіз літератури дав змогу розкрити генезу та виокремити етапи підготовки молодого покоління до батьківства у різні історико-соціокультурні періоди: зародження (XVIII – XIX ст.), реформування (поч. XX ст. – 1933 р.), розвитку (1934 – 1945 рр.), трансформації (1946 – 1989 рр.), модернізації (кінець XX – поч. XXI ст.).

Вирішення проблеми підготовки до батьківства у Німеччині впродовж століть перебувало в органічному зв'язку з набуттям освіти дівчатами та жінками, переосмисленням їхнього становища і ролі в суспільстві. До XVI ст. у німецькому суспільстві панували патріархальні погляди на біологічне призначення жінки щодо виконання нею материнських ролей та обов'язків. Лише у XVIII ст. у суспільній думці зароджуються погляди щодо цілеспрямованого виховання хлопців і дівчат, їх підготовки до сімейного життя та майбутнього батьківства. З'ясовано, що перші курси з підготовки до батьківства датуються кінцем XIX століття і були спрямовані винятково на навчання дівчат як майбутніх матерів. У період Третього Рейху (1934-1945 рр.) материнські школи були поставлені на службу державній ідеології.

Порівняльний аналіз наукових джерел засвідчує, що особливості підготовки учнівської молоді до батьківства зумовлені специфікою соціокультурного розвитку двох держав – НДР та ФРН (з 1946 по 1989 рр.) та функціонуванням різних моделей сім'ї у Західній та Східній Німеччині. Панівною моделлю у ФРН була патріархальна сім'я: «чоловік-годувальник, жінка – домогосподарка» з

подальшою модернізацією моделі чоловіка-годувальника. Для працюючих жінок у період активного материнства пропонувався неповний робочий день, як оптимальне поєднання професійних та батьківських обов'язків. На відміну від Західної, у Східній Німеччині більш поширеною була модель двох годувальників (матері і батька) за пріоритетності державного забезпечення дітей освітніми інституціями та дошкільними закладами. З 1973 р. у школах НДР на законодавчому рівні були запроваджені спецкурси «Підготовка до шлюбу, сім'ї та батьківства», тоді як у ФРН на той час не існувало єдиних для федеральних земель законодавчих директив з підготовки до батьківства у школі.

Значні зміни відбулися у підготовці учнівської молоді до батьківства з об'єднанням двох держав у 1990 році в одну федерацію, що пов'язано з плюралізацією сімейних форм життя, деформацією сім'ї, нівелюванням культурних та сімейних цінностей, зниженням потреби у народженні дітей, зростанням кількості розлучених та неповних сімей, ранніх вагітностей, девіантного материнства та кризою батьківства взагалі. У зв'язку з цим були розроблені стратегічні напрямки соціальної та сімейної політики об'єднаної держави.

Результати аналізу наукових джерел засвідчують, що сучасна Німеччина є прикладом соціального захисту материнства та дитинства, поваги до культурних ідеалів сім'ї, християнсько-демократичних цінностей, дотримання прав і свобод особистості. Як зазначають зарубіжні вчені (М. Дейлі, Л. Левіс, К. Рейк), для ФРН характерною є тенденція «приватизації» турботи», що передбачає діяльність волонтерських організацій, які за фінансової підтримки держави забезпечують надання послуг для дітей-інвалідів та людей похилого віку.

Розвинута на сьогодні нормативно-правова база державного законодавства і законодавства федеральних земель, передача уповноважень державою місцевим громадам, політичним партіям, благодійним фондам, різним освітнім інституціям для самостійного вирішення проблеми підготовки до батьківства на землях склали підґрунтя для розробки та впровадження шкільної системи формування готовності учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків («Закон про допомогу вагітним та сім'ям» (1992 р.), «Закон про надання допомоги дітям та молоді» (1996 р.)).

Набуття молоддю батьківських компетентностей як ключових є основним завданням підготовки учнівської молоді до виконання функцій батька/матері. Батьківська компетентність розглядається німецькими вченими (П. Бекерманн, Г. Енгельбрех) як інтегральна властивість, що поєднує активне засвоєння школярами знань, умінь та навичок з батьківства, основ перинатальної культури, передбачає розвиток власного, особистісного потенціалу, готовності до майбутнього демократичного виховання, задоволення життєво необхідних соціальних та емоційних потреб дитини, створення безпечного середовища для неї, її успішної соціалізації до життя в суспільстві.

Підготовка учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у Німеччині як складова загальної системи виховання є цілісною системою теоретичних знань та необхідних практичних

умінь і навичок з основ перинатальної педагогіки та психології, побудови конструктивної дитячо-батьківської взаємодії, підвищення батьківської компетентності у питаннях виховання і навчання дитини. Довгоочікувані цілі просвітницької роботи спрямовані на подолання насильства в суспільстві, на роботу з групами «ризик» у школах (підліткова вагітність, раннє та девіантне материнство, профілактика захворювань, які передаються статевим шляхом (передусім СНІДу), наркоманії та алкоголізму у підлітків).

У другому розділі – **«Зміст та організація підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов’язків у Німеччині»** – охарактеризовано сучасний стан підготовки молоді до батьківства у німецькій шкільній та позашкільній практиці, з’ясовано її мету, завдання, структуру та напрямки, проаналізовано зміст навчальних планів, програм та курсів з цієї проблеми, охарактеризовано технології у школах Німеччини, визначено шляхи впровадження позитивних ідей німецького досвіду в практику національної школи.

Підготовка учнівської молоді до батьківства має вертикально-горизонтальний характер на різних рівнях освіти (від дошкільної до неперервної освіти дорослих) та включає такі блоки: формування репродуктивних установок (потребу мати дітей та прагнення бути батьками), усвідомлення сімейних та батьківських цінностей, орієнтацію на фамілієцентризм та дитиноцентризм, набуття учнями батьківських компетенцій як комплексу знань, умінь та навичок з батьківства.

Дошкільний навчальний заклад як первинна ланка шкільної системи підготовки до батьківства пропонує програми зі статевого виховання («Світ знань для п’ятирічних», «Відкрити, бачити, відчувати!»), метою яких є набуття дошкільниками статевої ідентичності, сприяння розвитку дитячої самоповаги, позитивному особистісному зростанню, знаходження адекватних віку відповідей на дитячі запитання про кохання, шлюб, вагітність і народження дитини тощо.

Школи мають можливість самостійно планувати, викладати локальні варіативні курси з батьківства, проводити моніторинг знань. Директиви кожної федеральної землі відповідно до загальних рекомендацій Конференції міністрів, мають як спільні риси, що стосуються насамперед змісту виховання (теми: «Панування сім’ї», «Зачаття, вагітність, народження дитини», «Відповідальне батьківство», «Бюджет сім’ї»), так і відмінні – (тема «Ази перинатальної педагогіки» читається в середній школі у шести федеральних землях (Баварія, Бремен, Нижня Саксонія, Північний Рейн – Вестфалія, Саар, Саксонія Ангальт), у старшій школі – у двох (Райнланд-Пфальц, Саксонія), факультативно – в Тюрінгії, у решта землях – відсутня).

Визначено загальні риси структури підготовки до батьківства всіх федеральних земель – неперервність та наступність. Організація та зміст підготовки на основі цих принципів залежить також від шкільної системи: наприклад, початкова школа містить адекватні віку школярам 2 блоки тем: народження дитини, її потреби; сімейна економіка. Середня школа передбачає 3 блоки тем: основи перинатальної педагогіки; відповідальне батьківство; планування сім’ї та бюджету.

Підготовка у старшій школі – гімназії та реальному училищі містить 5 тематичних блоків: основи перинатальної педагогіки; відповідальне батьківство; планування сім'ї, типологія сімейного життя; бюджет сім'ї; запобігання ВІЛ-інфекціям. Важливим блоком підготовки до батьківства є набуття умінь і навичок з «домашньої економіки» – раціонального ведення домашнього господарства, харчування, доцільного використання фінансових витрат, зокрема, у молодших та середніх класах ведення домашнього господарства є обов'язковим предметом.

Німецькі вчені (А. Гільгерс, С. Кренцер, Н. Мундгенке) підкреслюють різновекторний та міждисциплінарний характер шкільної підготовки до батьківства: використання міжпредметних зв'язків, включення питань батьківства/материнства та їх розгляд у процесі вивчення академічних дисциплін (у початковій школі на уроках краєзнавства, навколишнього світу, рідної мови та етики; в основній школі, реальних училищах та гімназіях – біології, етики, суспільствознавства, країнознавства, історії, рідної мови та релігії); проведення факультативних занять («Піклування про дітей на різних вікових стадіях», «Побудова конструктивного спілкування», «Методи попередження вагітності»), медико-психологічних консультацій та тренінгів для учнів, їхніх батьків («Формування компетентностей виховання дітей»), як у школі, так і поза школою (у центрах, службах для молоді). Особливістю німецького досвіду з цієї проблеми є впровадження інклюзивної освіти, створення програм з підготовки до батьківства для дітей та підлітків з обмеженими фізичними чи розумовими можливостями. Розроблені та адаптовані програми (у Гамбурзі, Гессені, Північному Рейні–Вестфалії, Саксонії) містять питання соціальної взаємодії, міжстатевого спілкування, психосексуального розвитку та батьківства. Система підготовки до батьківських обов'язків у Німеччині містить також спеціальні програми для соціально незахищених дітей («Остап'є – крок за кроком»), дівчаток – неповнолітніх матерів («Сила») та дітей трудових мігрантів («Хіппі»).

Встановлено, що пріоритетним напрямком у підготовці німецької молоді до потенційного батьківства є різномірність навчальних програм (початкова школа – «Клас 2000», середня школа – «Kess-виховання: менше стресу – більше радості», старша школа – «Час на роздуми про дітей»). Існують варіативні («ЕФЕКТ – навчання вихованню у сім'ї», «Діти в період статевого дозрівання – батьки в період кризи?!») та інтегровані курси, які викладаються у позакласній та позашкільній роботі, громадських установах, молодіжних організаціях тощо («Празька програма для батьків та дітей» (РЕКІР)). Зміст освітніх програм з підготовки до батьківства у школах Німеччини передбачає як теоретичний блок (розширення теоретичних знань учнів про загальні механізми дитячого розвитку), так і практичний (набуття практичних навичок догляду за дитиною та оволодіння методами виховання, що забезпечують її успішний розвиток, формування соціально-комунікативних умінь для конструктивної батьківсько-дитячої взаємодії).

Гендерний аспект підготовки німецької молоді до майбутнього батьківства полягає у спільному, роздільному та частково роздільному навчанні хлопців і дівчат, зокрема, передбачає

рівноправність та обопільну відповідальність майбутнього подружжя за дітей. Проект для дівчат «Дівчата-Жінки-Мої дні» включає теми з перинатальної психології як ключові у попередженні ранньої вагітності та девіантного материнства. Проект для юнаків «Агенти в дорозі» – позитивний старт у життя як чоловіка, формує уважне, відповідальне ставлення до здоров'я, статевого життя та статевого дозрівання, народження дитини, догляду за нею, усвідомлення цінностей батьківства.

Інтенсифікація підготовки до батьківства у школах ФРН передбачає запровадження медіа-технологій – комп'ютерних та відео- ігор, телекомунікаційних засобів, цінність яких полягає у донесенні змісту тем з батьківства у наочній формі, кращому запам'ятовуванню та активізації мислення школярів, що дає змогу учням швидше набути батьківських компетенцій. Для контролю знань розроблені комп'ютерні варіанти тестів та опитувальники, які дають змогу здійснювати самоперевірку учнями своїх навчальних досягнень. Серед відеоінформаційних технологій у шкільній підготовці до батьківства широко використовуються дистанційне навчання, спеціалізовані веб-сайти, форуми, конференції у мережі Інтернет, отримання консультаційних послуг учням, батькам та вчителям в режимі он-лайн.

Заслуговує уваги система німецького досвіду соціально-педагогічної роботи з батьками як важливого фактору підвищення батьківської компетентності, неперервної освіти. Серед інноваційних форм роботи з батьками варто відзначити запрошення на заняття батьків учнів – підприємців малого та середнього бізнесу, які знайомлять підлітків з особистим реальним досвідом складання раціонального бюджету сім'ї, здорового харчування, оформлення кредитів на житло, що сприяє взаємному зближенню, кращій адаптації молодих людей до життя.

Система підготовки молоді до майбутнього батьківства у Німеччині включає як діяльність загальноосвітніх навчальних закладів (дитсадки, школи), так і різноманітних державних організацій (народні університети, Центри соціальних служб для молоді, Центри створення сім'ї, волонтерські організації, благодійні фонди та інші медико-соціальні служби), в яких надається практична допомога учнівській молоді, молодим сім'ям. У позашкільній практиці просвітницької роботи проводяться тренінги, профілактична робота з догляду за немовлятами, використовується методика м'якої адаптації новонароджених до нових умов існування, здійснюється орієнтація на грудне вигодовування, загартування дитини, формування конструктивних навичок міжстатевого спілкування. Комплексні освітні програми з батьківства пропонує також низка консультаційних центрів та федеральних організацій, а саме: консультаційні центри з питань вагітності, виховання дітей, «Консультаційний центр на Кобергерштрассе», Федеральна організація «ПроФамілія», Федеральний центр санітарної освіти, Німецький дитячий фонд та благодійні дитячі організації (див. рис. 1).

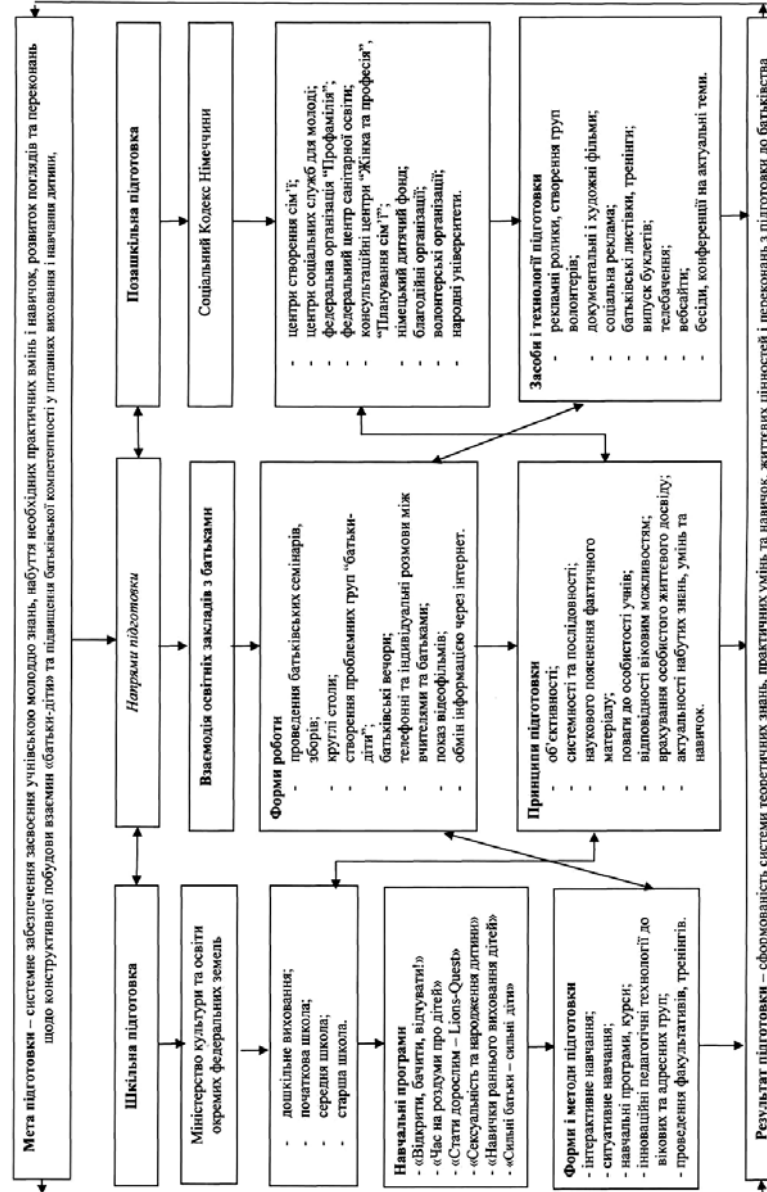

Рис. 1. Схема німецької системи підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків

Позитивним досвідом Федеративної Республіки Німеччина є побудова розгалуженої інфраструктури соціальної мережі. Зокрема, питання підготовки майбутніх батьків є включеними в плани міських та молодіжних громадських організацій як продовження шкільних курсів для випускників шкіл та студентів. Необхідно зазначити важливу роль церкви та церковних общин у підготовці молоді до батьківства. Важливим напрямом підготовки молоді до виконання батьківських обов'язків є діяльність волонтерських організацій.

Системно-структурний аналіз широкого кола джерел (навчальних програм, планів, проектів тощо) дав змогу з'ясувати методи та форми підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків, які доцільно використовувати в організації шкільної та позашкільної роботи з батьківства: «мозковий штурм», групова дискусія, диспут, створення виховних ситуацій, рольові та ділові ігри, аналіз конкретних ситуацій (кейс-стаді), бесіда, дискусія, семінар, «круглий стіл», дедуктивні

міркування, наратив, імітація, портфоліо, есе, тренінг, що сприяють набуттю учнями батьківських компетенцій та саморегуляції їх поведінки.

Ураховуючи надбання з підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків, розроблені німецькими вченими (Г. Айхгофф, І. Дексль, Л. Кляйншмідт, М. Текстор, В. Фтенакіс та ін.), доцільно виокремити її основні ідеї та положення, що можуть бути реалізовані в процесі побудови національної системи підготовки. Це – формування морально-психологічної готовності юнацтва до виконання батьківських функцій (програми «Стати дорослим – Lions-Quest», «Сильні батьки – сильні діти», «Сила» тощо); ознайомлення з основами перинатальної педагогіки та психології (програми «Час на роздуми про дітей», «Празька програма для батьків та дітей»); партнерська взаємодія та інформаційна підтримка школи і сім'ї, активізація участі батьків до занять з курсу батьківства; роль ЗМІ у формуванні особистості майбутнього батька чи матері (навчальні телепрограми «Абетка батьківства», «Школа батьківства», «Наші діти», «Суперняня», «Діти напрокат»); статевопросвітницька робота у дошкільних навчальних закладах як складова підготовки до майбутнього батьківства (медіа-технологія «Відкрити, бачити, відчувати!»); створення мережі навчальних центрів для підготовки та перепідготовки вчителів на курсах підвищення кваліфікації для неперервної освіти дорослих, їх сертифікація та ліцензування, тренінгове навчіння (ознайомлення з новітніми інтерактивними методами викладання спецкурсів з батьківства, новинками наукових досліджень з перинатальної педагогіки і психології, обговорення проблемних питань та табуованих тем); розширення соціальної мережі інтегрованих освітніх програм з підготовки учнівської молоді до батьківства (діяльність народних університетів, церковних громад, центрів соціальних служб для молоді, консультаційних центрів тощо); просвітницькі акції благодійних фондів та громадських організацій тощо.

Узагальнення результатів дисертаційного дослідження забезпечило можливість сформулювати загальні **висновки**.

1. Аналіз наукової літератури засвідчив актуальність проблеми підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків та дав змогу з'ясувати основні теоретичні підходи до феномена батьківства/материнства у Німеччині з позиції різних концепцій – біологічних (психоаналіз, неопсихоаналіз) та соціальних (марксизм, соціальний конструктивізм, фемінізм); проаналізувати понятійно-термінологічний апарат категорій «батьківство/материнство» у їх взаємозв'язку з поняттями відповідальності, усвідомленості, компетентності тощо.

Підготовка учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків – актуальна науково-теоретична та практично-методична проблема в системі освіти ФРН, методологічні підвалини дослідження якої ґрунтуються на основі ідей гуманістичної педагогіки (А. Франк), педагогіки неотомізму (Ст. фон Ловеніх), концепції неопозитивізму, сцієнтизму (Дж. Вільсон, Р. С. Пітерс, Л. Кольберг) та неопрагматичної концепції (Т. Браммельд).

2. Генеза системи підготовки молодого покоління до батьківства зумовлена історико-суспільними та економічними чинниками, перебувала в органічному зв'язку з освітою дівчат і жінок, переосмисленням їхнього становища і ролі в суспільстві. Науковий підхід до розв'язання проблеми батьківства бере свій початок у XVIII ст., підґрунтям для цього стали праці відомих німецьких філософів, психологів та педагогів про особисту відповідальність обох статей за догляд та розвиток дітей, зміст і методи батьківського виховання, які не втратили актуальності ще й сьогодні. Виокремлено етапи генези системи підготовки молоді до батьківства в Німеччині: зародження (XVIII – XIX ст.), реформування (поч. XX ст. – 1933 р.), розвитку (1934 – 1945 рр.), трансформації (1946 – 1989 рр.), модернізації (кінець XX – поч. XXI ст.).

3. Специфічними особливостями та основними тенденціями сімейної державної політики у Німеччині, що сприяють підготовці школярів до батьківства, є впровадження соціального захисту материнства та дитинства, повага до культурних ідеалів сім'ї, дотримання прав і свобод особистості, формування професійних і батьківських компетенцій, побудова антидискримінаційної практики на основі мультикультурального та гуманістичного підходів, активізація діяльності волонтерських організацій, популяризація відповідального батьківства.

4. Система підготовки учнівської молоді до батьківства має вертикально-горизонтальний характер на різних рівнях освіти (від дошкільної до неперервної освіти дорослих) та включає наступні блоки: формування репродуктивних установок (потребу мати дітей та прагнення бути батьками), усвідомлення сімейних та батьківських цінностей, орієнтацію на дитиноцентризм, набуття учнями батьківських компетенцій як комплексу знань, умінь та навичок з батьківства.

5. Зміст підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у Німеччині включає систему теоретичних знань та необхідних практичних умінь і навичок з питань виховання і догляду за дітьми, формування усвідомленого ставлення до специфіки дитячо-батьківських взаємин, знання про вікові етапи розвитку дітей, базові стилі їх виховання та спілкування з ними.

Школам надана самостійність щодо планування і викладання курсів, які не підлягають державному оцінюванню, самостійний моніторинг знань. Місцеві заклади освіти мають право самостійно встановлювати кількість навчальних годин чи кількість модулів, необхідних для засвоєння навчальних курсів. Існують також інтегровані курси, які можна проводити в навчальній та позакласній, позашкільній роботі, громадських установах, молодіжних організаціях, центрах соціальних служб для молоді, релігійних громадах тощо. Навчальні шкільні програми мають циклічний (з кожним класом відбувається ускладнення програмного матеріалу), міждисциплінарний (деякі теми батьківства викладаються під час вивчення біології, етики, природознавства, країнознавства, історії, релігії, соціології та ін.), диференційований (групування програм з батьківства за різними напрямками), різнорівневий (дошкільний заклад – початкова – середня – старша школа) та різновекторний (врахування вікових та індивідуальних особливостей

учнівства) характер. Керівництво курсом здійснює сертифікований вчитель високої кваліфікації, спеціально навчений на курсах підвищення кваліфікації.

6. Реалізація змісту програм з підготовки до батьківства здійснюється через використання різноманітних стратегій та технологій навчання. При формуванні в учнівській молоді батьківських компетенцій пріоритетна роль належить медіа-технологіям (комп'ютерні та відео ігри, телекомунікаційні засоби), відеоінформаційним (дистанційне навчання, спеціалізовані веб-сайти, форуми, конференції у мережі Інтернет, отримання консультаційних послуг в режимі он-лайн), інтерактивним (імітаційні та рольові ігри, тренінги, прогнозування, «мозковий штурм»), диспут та дискусія, вирішення конфліктних ситуацій) та проектним технологіям, які доцільно використовувати в організації шкільної та позашкільної підготовки з батьківства, що ґрунтуються на демократичних засадах взаємодії «вчитель-учні», діалогічному спілкуванні.

7. Система підготовки учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків включає партнерство сім'ї та школи, різноманітні державні організації (народні університети, церковні громади, Центри соціальних служб для молоді, Центри створення сім'ї, благодійні фонди, громадські, молодіжні організації, консультаційні центри при пологових будинках, консультаційні центри з питань вагітності, виховання дітей), що є необхідною умовою ефективного впровадження курсів з підготовки до майбутнього батьківства.

8. Актуальним для української педагогіки є використання можливостей «медіа-педагогіки», що дає змогу активізувати молодь до вивчення курсів за допомогою візуалізації гостроактуальних проблем (збагачення змісту шкільної підготовки до батьківства сучасними електронними носіями інформації, розробка та апробація новітніх інтерактивних методик, використання учителями комп'ютерних, телекомунікаційних засобів, друкованих ЗМІ у навчальній та виховній роботі з учнівською молоддю). Особливо актуальним для вітчизняної школи є запозичення багатогранного досвіду Німеччини щодо організації співпраці школи з батьками, що сприяє підвищенню компетентності у питаннях виховання і навчання дитини, гармонізації сімейних та батьківсько-дитячих стосунків.

Проведене науково-педагогічне дослідження не вичерпує всіх аспектів підготовки учнівської молоді до батьківства. Перспективи подальших розвідок стосуються творчого використання ідей німецького досвіду щодо розроблення освітньо-виховних програм підготовки до усвідомленого батьківства, використання інноваційних освітніх технологій у формуванні батьківського світогляду, реалізації зарубіжного досвіду розвитку сімейного виховання у вітчизняних закладах освіти, розробки механізмів залучення громадських організацій до роботи з учнями загальноосвітніх шкіл.

**ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО
В ПУБЛІКАЦІЯХ**

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Гречин І. М. Батьківство у Німеччині : соціокультурний аспект / Ірина Гречин // Людина і світова глобалізація : перспективи та межі розвитку : Монографія / [С. Ш. Айттов, М. Аккент, З. П. Бондаренко та ін.] : Ред. Т. І. Власова. – Дніпропетровськ : Вид-тво Маковецький, 2011. – С. 146 – 156.

2. Гречин І. Підготовка учнівської молоді до батьківства у ФРН / Ірина Гречин // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2010. – Вип. 19. – С. 30 – 36.

3. Гречин І. Медіа-освіта у статевому вихованні дошкільників у Німеччині / Ірина Гречин // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наукових праць. – Кривий Ріг, 2010. – Вип. 30. – С. 335 – 343.

4. Гречин І. М. Екстраполяція німецького досвіду з підготовки учнівської молоді до батьківства в освітню систему України / Ірина Гречин // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – Тернопіль, 2011. – № 5. – С. 106 – 112.

5. Гречин І. М. Порівняльна характеристика підготовки учнівської молоді до батьківства в Німеччині та Україні / Ірина Гречин // Жінка в науці та освіті : минуле, сучасність, майбутнє: матеріали П'ятої Міжнародної конференції (3–5 листопада 2011 р.). – Київ, 2011. – С. 251 – 252.

6. Гречин І. М. Прокреативна підготовка учнівської молоді у ФРН: гендерний аспект / Ірина Гречин // Гендерна освіта в Україні : світоглядні та праксеологічні аспекти реалізації : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 листопада 2011 р.). – Дніпропетровськ, 2011. – С. 161–165.

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Гречин І. Соціальні стандарти захисту материнства та дитинства у Німеччині / Ірина Гречин // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету. – Херсон, 2010. – Вип. 1 (4) . – С. 373 – 378.

8. Гречин І. Організація статевопросвітницької роботи у дошкільних закладах Німеччини / Ірина Гречин // Педагогіка та психологія : збірник наукових праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2010. – Вип. 11. – С. 59–65.

9. Ковальчук Л. А. Гендерноориентированные технологии в школах Германии / Любов Ковальчук, Ирина Гречин // Гендерное образование в подготовке учителя : материалы III Всероссийской конференции (с международным участием), 5 – 6 ноября 2008 г. / Под ред. Е. С. Турутиной. – Томск, 2008. – С. 67 – 72.

10. Гречин І. М. Гендерна специфіка сімейної політики і батьківства у ФРН / Ірина Гречин // Гендер. Екологія. Здоров'я. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (22–23

жовтня 2008 р.): зб. наук. праць. – Харків, 2008. – С. 107 – 109.

11. Ковальчук Л. О. Гендерне виховання молоді в Німеччині та Україні : крос-культурний аспект / Любов Ковальчук, Ірина Гречин // Жінка в науці та освіті : минуле, сучасність, майбутнє : матеріали Четвертої Міжнародної науково-практичної конференції, 6 – 8 листопада 2008 р. – К, 2008. – С. 196 – 197.

12. Гречин І. М. Висвітлення гендерних аспектів сім'ї в німецьких ЗМІ / Ірина Гречин // Гендер і молодь : європейські виклики: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (10 квітня 2009 р.). – Тернопіль, 2009. – С. 87 – 89.

13. Гречин І. Гендерні стратегії сімейної політики і батьківства у Німеччині / Ірина Гречин // Через освіту до рівності : збірник матеріалів Всеукраїнського гендерного освітнього Форуму (17–18 лютого 2010 р.). – Київ, 2010. – С. 117–120.

14. Гречин І. Статеве виховання дошкільнят у Німеччині / Ірина Гречин // Гендерні проблеми в умовах глобалізації : українські реалії та перспективи / за наук. ред. В. Кравця. – Тернопіль, 2010. – С. 130–132.

15. Гречин І. М. Інноваційні технології соціальної роботи з учнями у Німеччині / Ірина Гречин // «Дні Науки ФСП» XIV науково-практична міжвузівська конференція студентів та аспірантів «Молодь в освіті та науці як умова відродження українського суспільства»: збірник матеріалів (до 20-річчя незалежності Української держави). – Київ, 2011. – С. 181–183.

16. Гречин І. М. Материнство та батьківство у Німеччині : історичний аспект / Ірина Гречин // Гендерна освіта – ресурс розвитку паритетної демократії : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (27–29 квітня 2011 р.). – Тернопіль, 2011. – С. 774–776.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати

17. Рекомендації щодо впровадження гендерних підходів у систему дошкільньої та початкової освіти України / Оксана Кікінежді, Надія Будій, Ольга Тимчишин, Ірина Гречин та інші // Гендерні стандарти сучасної освіти : збірка рекомендацій. Частина I. – Київ : Програма розвитку ООН в Україні, 2011. – С. 5–75.

Анотації

Гречин І.М. Підготовка учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у Німеччині. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. – Тернопіль, 2012.

У дисертації комплексно досліджено формування готовності учнівської молоді до виконання батьківських обов'язків у Німеччині в контексті соціальної та гендерної сімейної політики держави

та з'ясовано особливості його змісту й організації. Визначено сутність феномена батьківства/материнства, встановлено основні теоретичні підходи до нього, виокремлено етапи генези німецької системи підготовки учнів до батьківства.

Визначено специфіку та характерні риси німецького досвіду з підготовки до виконання батьківських обов'язків: вертикальна та горизонтальна сегрегації освітніх програм; упровадження спеціальних, варіативних та інтегрованих курсів з батьківства, їх циклічний, міждисциплінарний, різнорівневий і різновекторний характер; проведення навчальних консультацій і тренінгів для учнів і батьків у центрах соціальних служб для молоді та релігійних громадах; розробка спеціальних програм для дітей та підлітків з обмеженими фізичними чи розумовими можливостями (інклюзивна освіта); ліцензування вчителів з викладання курсу. Охарактеризовано зміст, форми й технології організації підготовки учнівської молоді до батьківства у Німеччині. Виокремлено позитивні ідеї німецького досвіду та визначено перспективи їх реалізації у навчальних закладах України.

Ключові слова: феномен батьківства, батьківські обов'язки, учнівська молодь, система підготовки до батьківства, школи Німеччини.

Гречин И.М. Подготовка ученической молодёжи к выполнению родительских обязанностей в Германии. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки, молодежи и спорта Украины. – Тернополь, 2012.

В диссертации комплексно исследовано формирование готовности ученической молодежи к выполнению родительских обязанностей в Германии в контексте социальной и гендерной семейной политики государства и выяснены особенности его содержания и организации. Определена сущность феномена родительства, установлены основные теоретические подходы к нему, выделены этапы генезиса немецкой системы подготовки учеников к выполнению родительских обязанностей.

Определены специфика и характерные черты немецкого опыта подготовки к выполнению родительских обязанностей: вертикальная и горизонтальная сегрегации образовательных программ; внедрение специальных, вариативных и интегрированных курсов по выполнению родительских обязанностей, их циклический, междисциплинарный, разноуровневый и разновекторный характер; проведение учебных консультаций и тренингов для учеников и родителей в центрах социальных служб для молодежи и религиозных конфессиях; разработка специальных программ для детей и молодежи с ограниченными физическими или умственными возможностями

(инклюзивное образование); лицензирование преподавателей курса. Охарактеризованы содержание, формы и технологии организации подготовки ученической молодежи к выполнению родительских обязанностей в Германии. Выделены позитивные идеи немецкого опыта и определены перспективы их реализации в учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: феномен родительства, родительские обязанности, ученическая молодёжь, система подготовки к родительству, школы Германии.

Grechyn I.M. Preparing schoolchildren to accomplish parental duties in Germany. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences, speciality 13.00.07 – Theory and Methodology of Education. – Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University Departement of Education, Science, Youth and Sport, Ternopil, 2012.

The thesis deals with the comprehensive analysis of the content peculiarities of preparing schoolchildren to accomplish parental duties in Germany in the context of social and gender domestic policy of Germany. The substance of the phenomenon of the parenthood/ maternity in the context of social-cultural dimension has been determined. The main theoretic approaches to the phenomenon of the parenthood/ maternity have been defined. The retrospective analysis has been conducted and the main periods of the formation of school preparation to the execution of parental duties in Germany have been defined.

The author described the origin of the system of the formation young generation training to future parenthood that is associated with historical-social, economic factors and receiving education by women. The scientific approach to the problem of parenthood takes the beginning out of the 18 century. It is based on the works of well-known German philosophers, psychologists, teachers about personal responsibility of both sexes for looking after and the development of children, content and methods of family upbringing which do not lose topicality today. The following periods of genesis of the system of preparing for parenthood in Germany are distinguished: beginning (XVIII – XIX centuries), reformation (beg. XX – 1933), development (1934 – 1945), transformation (1946 – 1989), modernisation (end XX – beg. XXI century).

The specific peculiarities and the main tendencies of family state policy in Germany that help to prepare pupils to parenthood are the implementation of the social defence of maternity and childhood, respect for cultural ideals of the family, adherence of rights and freedoms of the personality, formation of professional and parental competences in social context, construction of anti-discriminatory practice on the basis of multicultural and humanistic approaches, the activization of volunteer organizations, popularization of responsible parenthood.

The generalization of German scientific sources showed that structural-functional model of

preparation schoolchildren to parenthood has upright-horizontal character on different levels of education (from pre-school to life-long education for adults) and includes the following blocs: the formation of reproductive sets (the need to have children and the aspiration to be parents), understanding family and parental values, orientation on childcentrism, acquirement by pupils parental competences as a complex of knowledge, abilities and skills of parenthood.

Peculiarities and typical features of preparing schoolchildren to accomplish parental duties in Germany: cyclical, interdisciplinary, differential, the multy-level and multy-vectored character of educational; vertical and horizontal segregation of educative programs; implementation of special and flexibility courses of parenthood; the elaboration of special programs for children and youth with limited physical or mental abilities (inclusive education), the children of labor migrants, children out of socially problematic families have been determined.

The priority role in preparing schoolchildren to parenthood belongs to methods which we advise to use in organization of school and extra-scholastic education to parenthood that base upon democratic principles of "teacher-pupil" interaction, dialogue communication. Among them the method of game situations, designing, brain storming, interview, disputes and discussions, the creation of educational situations, a method of forecasting, imitation, the analysis of concrete situations (case-study), the method of free choice, illustrative-explanatory method, project method, portfolio, imitation and role games, training, and also information technologies in preparation to parenthood (distant education, specialized websites, forums, conferences on the web, the reception of consulting services in online regime).

Preparation schoolchildren to parenthood includes family and school partnership, various state organizations (national universities, church communities, youth social services centers, centers of family creation, charitable funds, consulting centers by maternity hospitals et cetera). The content, forms, technologies and peculiarities of organizing the parenthood education for schoolchildren in Germany have been concretized. The positive ideas of German experience have been distinguished and the prospects of their use in the Ukrainian educative establishments have been determined.

Key words: the phenomenon of parenthood, parental duties, schoolchildren, system of preparing for parenthood, Germany's schools.

Підписано до друку 10.08.2012 р.
Формат 60+84/16. Друк RESO
Папір друк. Умовн. друк. арк. 0,9.
Замовлення № 30. Наклад 100 прим.

Видрук оригінал-макету:
редакційно-видавничий відділ
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027